

Bibliyografi

Turizmde Kriz ile İlgili Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi

Gonca MANAP DAVRAS

*Sorumlu Yazar, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, TF
goncadavras@isparta.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0014-9983*

Hazal Ezgi GÜNDÜZ

*Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, TF
hazalcelebi@isparta.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4028-547X*

Öz

Çalışmanın temel amacı, 2010-2023 yılları arasında ulusal literatürde turizm sektöründe kriz konusunu ele alan çalışmaların ayrıntılı olarak analiz edilmesidir. Bu amaçla makalelerin çeşitli parametreler çerçevesinde bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Turizmde kriz konusunda literatürün genel özelliklerini ortaya koymak ve bu alanda çalışacak araştırmacılara kolaylık sağlamak da araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ULAKBİM ve Google Akademik veri tabanı üzerinden 65 makaleye ulaşılmış ve makaleler yayınlandığı yılı, yazar sayısı, kaynak kullanımı, incelenen konu, araştırma deseni, örneklem bölgesi, örneklem büyüklüğü, veri toplama yöntemi, verinin toplandığı kitle ve veri analiz yöntemi gibi parametreler çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma bulgularında, turizm alanında ekonomik krizle ilgili yoğun çalışmalar yapılırken gıda krizi, mülteci krizi ve iklim krizi gibi son dönemlerde önemi gittikçe artan konularla ilgili yeterince çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Turizm sektörü, kriz, bibliyometrik analiz

JEL Sınıflandırma Kodları: Z31, H12

Bibliometric Analysis of Articles Published on the Crisis in Tourism¹

Abstract

The main objective of the study is to analyse in detail the studies on the crisis in the tourism sector in the national literature between 2010 and 2023. For this aim, bibliometric analysis of the articles has been carried out within the framework of various parameters. Another aim of the study is to reveal the general characteristics of the literature on crisis in tourism and to provide convenience for researchers who will work in this field. In this direction, 65 articles were accessed through ULAKBİM and Google Scholar databases and the articles were analysed within the framework of parameters such as year of publication, number of authors, use of sources, topic examined, research design, sampling region, sample size, data collection method, population from which data were collected and data analysis method. In the research findings, it has been determined that while intensive studies have been carried out on the economic crisis in the field of tourism, there are not enough studies on issues such as food crisis, refugee crisis and climate crisis, which have become increasingly important in recent times.

Keywords: Tourism sector, crisis, bibliometric analysis

JEL Classification Codes: Z31, H12

¹ Extended abstract is presented at the end of the article

Geliş Tarihi (Received): 08.12.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 02.09.2024

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Manap Davras, G. ve Gündüz, H. E. (2024). Turizmde kriz ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 1211-1241. doi: 10.18074/ckuiibfd.1400304

1. Giriş

Turizm, tüm dünyada hem değişen hem de gelişen bir sektördür. Yaratmış olduğu iş imkanları, doğrudan ve dolaylı istihdam olanaklarıyla ülkelerin milli gelirine önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca sektör, ülkeye sağlanan ciddi döviz girişi ile dış ödemeler dengesine olumlu etkide bulunarak ekonomik kalkınmaya ve ekonomik büyümenin artırılmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle olumlu ekonomik etkileri nedeniyle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için can simidi konumundadır. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin (WTTC) Ekonomik Etki Raporu'na (2023) göre COVID-19 pandemisine rağmen tüm dünyada 2022 yılında uluslararası ziyaretçi harcamaları %81,9 oranında, yurt içi ziyaretçi harcamaları ise %20,4 oranında artarak seyahat ve turizm sektörü küresel GSYİH'ya %7,6 oranında katkı sağlamıştır.

Destinasyonların her geçen yıl büyüyen turizm pazarından daha fazla pay alabilmeleri düzenli ziyaretçi akışına bağlıdır. Ancak, turizm sektörü karmaşık etkileşimler içinde olması, dış faktörlere bağımlılığının yüksek olması ve dış etkilere karşı hassas olması gibi nedenlerden dolayı (Ritchie, Crofts, Zehrer ve Volsky, 2014; Morrison, Lehto ve Day, 2018) afetlere, krizlere ve felaketlere oldukça duyarlıdır (Ritchie, 2004; Pforr, 2009). Bu duyarlılığın en temel etkisi turizm talebinde görülmektedir. Seyahat ve turizm faaliyetlerinin öznesi olan ve turizm talebini oluşturan turistler destinasyon tercihlerinde emniyet, sağlık ve güvenlik gibi öncelikli kriterleri dikkate alarak karar vermekte, olumsuz durumlarda kararlarında ani değişiklikler yapabilmekte ve riskli bölgelerden uzak durmayı tercih etmektedirler (Sönmez, Apostolopoulos ve Tarlow, 1999). Son yıllarda yaşanan terör saldırıları, doğal afetler, savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik durgunluklar, salgın hastalıklar, biyogüvenlik ve gıda güvenliği tehditleri gibi konuların meydana getirdiği kriz ortamları da (Chen, 2011; Sawalha, Jraisat ve Al-Qudah, 2013; Cro ve Martins, 2017) turistlerin gözünde destinasyonların olası risklerini arttırmakta (Faulkner, 2001, s. 135) ve destinasyon tercihlerini değiştirmektedir.

Ülkeler için ekonomik açıdan önemsenen ancak aynı zamanda afetler, krizler ve felaketler gibi olumsuzluklardan doğrudan veya dolaylı olarak oldukça derinden etkilenen turizm endüstrisinin hassas yapısı ayrıntılı olarak incelenmelidir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından konu daha titizlikle ele alınmalıdır. Bu nedenle turizm sektöründe krizle ilgili çalışmaların incelenmesine ve analiz edilmesine olanak sağlayan bibliyometrik analiz tekniğinin kullanılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Turizm de kriz konulu araştırmalara bakıldığında uluslararası literatürde bu konuda yazılmış bibliyometrik çalışmalar bulunsada (Jiang, Ritchie ve Benckendorff, 2019; Sampaio, Farinha, Sebastião ve Fernandes, 2023) ulusal literatürde makalelerin ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın ulusal literatüre

katkı sağlaması, çalışmadan elde edilecek bulguların, ulusal turizm literatüründeki boşluğu doldurması öngörülmektedir.

Çalışmanın temel amacı, ulusal literatürde turizm sektöründe kriz konusunu ele alan çalışmaların ayrıntılı olarak analiz edilmesidir. Ulusal turizm literatüründe yer alan kriz ile ilgili makalelerin çeşitli parametreler çerçevesinde bibliyometrik analizinin yapılması hedeflenmektedir. Bu hedefler doğrultusunda anahtar kelimeler belirlenerek, 2010-2023 yılları arasında turizm sektöründeki krizlerle ilgili literatür taraması yapılmakta, daha sonra belirlenen parametreler çerçevesinde analizler sunulmaktadır.

2. Turizmde Kriz

Kökünü Yunanca “krisis” sözcüğüne dayanan “kriz” aniden, beklenmedik bir anda ve öngörülemeyen bir zamanda ortaya çıkan durum olarak tanımlanmaktadır (Roux-Dufort, 2007, s. 107). Kriz kavramı çeşitli bilimsel alanlarda (örneğin işletme, tıp, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, toplum vb.) yaygın olarak kullanılmakla birlikte tanımı kullanıldığı alana göre değişiklik göstermektedir. Örgütsel anlamda kriz, örgütlerin varlığını ve hayatta kalmasını tehdit eden (Pearson ve Mitroff, 1993), organizasyonun itibarını zedeleyen (Seymour ve Moore, 2000), etkisi yüksek, hızlı müdahale gerektiren (Pearson ve Clair, 1998) olaylar olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Faulkner’e (2001) göre kriz, örgütlerin krizle baş edebilme yeteneğini test edebilecek ani zorluklardır. Kriz süreci ise öngörülemeyen, kesin olarak bilinemeyen (Ritchie ve Jiang, 2019), belirsizliğe, yoksulluğa, korku, endişe ve paniğe yol açan (Seçilmiş ve Sarı, 2010, s. 502), kritik ve tehdit edici (Tüz, 1996) bir süreç olarak ifade edilebilir. Bu süreçte hızlı bir şekilde karar vermeye ve alınan kararları uygulamaya yönelik etkin bir yönetim anlayışına ihtiyaç vardır (Torrington, Weightman ve Johns, 1994, ss. 90-91; Maditinos ve Vassiliadis, 2008, s. 68).

Turizm sektöründe kriz, Asya-Pasifik Seyahat Birliği tarafından (1991) “turizm sektörünü olumsuz etkileyebilecek potansiyele sahip, doğal ya da insanlar tarafından oluşmuş her türlü felaket” olarak tanımlanmaktadır (Henderson, 1999, s. 178). Destinasyonda turizm faaliyetlerinin devamlılığını tehdit eden hatta kesintiye uğratan (Sönmez, Bachmann ve Allen, 1994; Sönmez vd., 1999, ss. 13-14), aniden ortaya çıkarak sektörü aksatan dönemsel olaylar (McKercher ve Hui, 2004) olarak da ifade edilmektedir. Turizm sektörü, kayda değer ekonomik gücüne ve görünürdeki dayanıklılığına rağmen, ekonomik gerilemeler, doğal afetler, salgın hastalıklar ve uluslararası çatışmalar gibi çok çeşitli iç ve dış şoklara karşı oldukça savunmasızdır (Sönmez vd., 1999, s. 13). Ulusal ve uluslararası turizm hareketliliğinin ve küresel ekonomiye olan bağımlılığın fazla olması, üretilen ürünün ve sunulan hizmetin kendine has özelliklerinin bulunması gibi nedenlerle krizlerin sektör üzerindeki potansiyel etkileri hem boyut hem de sıklık açısından diğer sektörlerden daha büyük olmaktadır (Hall, 2010, s. 401; Akıncı, Kayalar ve Demirel, 2012, s. 80). Ülkeler açısından turizm

hareketliliğinin ekonomik değeri düşünülduğünde, ortaya çıkan krizlere karşı turizm sektörünün duyarlı olması da şaşırtıcı değildir (Pforr ve Hosie, 2008, s. 250). Bu duyarlılık turizm sektöründe ve alt bileşenlerinde belirsizlikleri, riskleri ve güvensizlikleri arttırmaktadır (Ritchie, 2004, s. 670). Günümüzde daha güçlü ve kapsamlı etki düzeyine sahip krizlerin ortaya çıkıyor olması turizm paydaşlarını oluşabilecek olumsuz sonuçlar konusunda daha fazla düşündürmektedir. Bu olayların talep üzerindeki etkileri büyük ölçüde öngörülemez ve tam olarak kontrol edilemez olduğundan turizm sektörünün oluşabilecek olumsuzluklara karşı hazırlıklı olması gerekmektedir (Kozak ve Kozak, 2019).

Kriz süreci içinde hem riskleri hem de fırsatları barındırmaktadır. Kriz dönemlerinde turizm destinasyonuna yönelik turistlerin güvenlik, konfor ve çekicilik alanları ile ilgili algılarının olumsuz etkilenmesi, destinasyon itibarının zarar görmesi, turist sayılarının ve yapılan turizm harcamalarının azalması, yerel seyahat ve turizm ekonomisinin gerilemesi (iş hacminin küçülmesi, şirket devirlerinin veya iflaslarının artması vb.) gibi birçok olumsuz etkiyle karşılaşılabilir (Feichtinger, Hartl, Kort ve Novak, 2001, s. 284). Yaşanan bir kriz sonucunda bireyler kendilerini tedirgin hissettikleri turizm destinasyonlarına seyahat etmekten vazgeçmekte ve kendilerini daha güvenli hissedecekleri destinasyonlara yönelme eğilimi gösterebilmektedirler. Turizmin talep esnekliğinin yüksek olması nedeniyle turistlerin son dakika rezervasyonlarını iptal ederek, planlarını değiştirmesi sonucu turizm faaliyetleri yön değiştirebilir hatta durma noktasına gelebilir (Olalı ve Timur, 1988). Sektörün aşırı duyarlı ve multidisipliner yapısı sonucu pazardaki ani değişiklikler karşısında en popüler turizm destinasyonlarının bile sahip olduğu itibarı, arzu edilirliliği ve pazarlanabilirliği kısa sürede değişebilir (Beirman, 2003, s. 3). Örneğin 2016 yılında Türkiye ve Rusya arasında meydana gelen uçak krizi olarak da bilinen siyasi kriz sonucu Türkiye'nin en önemli pazarı olan Rus pazarından gelen turist sayısı %76 oranında azalırken, turizm gelirinde de bir önceki yıla oranla %30 oranında düşüş yaşanmıştır (Davras ve Aktel, 2018). Kriz süreçleri olumsuz sonuçları doğurabildiği gibi beraberinde yeni iş imkanlarının oluşması, alternatif ürün çeşitliliğinin artması, yeni pazarların oluşması, farklı bilgilerin ve deneyimlerin kazanılması ve bunların fırsat haline dönüştürülmesini sağlayan bir dönüm noktası olarak da değerlendirilebilir.

Turizm sektöründe krizler oluşum şekillerine göre doğa kaynaklı (kasırgalar ve depremler) veya insan kaynaklı (endüstriyel kazalar, uçak kazaları ve terör olayları) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Karagiannis, Maditinos ve Vassiliadis, 2006; De Sausmarez, 2007). İnsan kaynaklı krizler güvenli sistemler tasarlanarak, gerekli tedbirler alınarak kontrol edilebilirken doğa kaynaklı krizler ise önlenmesi veya kontrol altına alınması zor olayları kapsamaktadır. Krizlerin nedenlerine bakıldığında özellikle turist gönderen ve karşılayan ülkelerde turistik arzı ve talebi etkileyen ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve çevresel alanlardaki gelişmelerle

İlgili olduğu görülmektedir. Ekonomik gerileme ve durgunluk, dalgalı döviz kurları, piyasa güveninin kaybı ve yatırım fonlarının geri çekilmesi gibi olaylar ekonomik nedenleri; savaş, askeri darbeler, bozulan uluslararası ilişkiler, yaptırımlar ve terör faaliyetleri gibi olaylar siyasi nedenleri; sivil huzursuzluk, büyük çaplı göçler, artan suç ve şiddet gibi olaylar sosyo kültürel nedenleri; deprem, su baskını, tayfun, volkanik patlama ve salgın hastalıklar gibi doğal afetler çevresel nedenleri oluşturmaktadır. Ayrıca hızlı ve yaygın olarak gelişen teknoloji de bir diğer kriz nedeni olabilmektedir (Henderson, 2016, s. 4). 2000 yılı sonrası Dünya’da ve Türkiye’de meydana gelen büyük boyutlu krizlere örnekler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Dünya’da ve Türkiye’de Meydana Gelen Büyük Boyutlu Krizler

Siyasi ve Politik Sebepler	Ekonomik ve Finansal Sebepler	Savaş ve Terörizm	Doğal Felaketler
-2001 Anayasa Krizi -2011 Suriyeli Mülteci Sorunu -2013 Taksim Gezi Parkı Olayları -2014 IŞİD Krizi -2015 Çözüm Süreci Krizi -2016 Türkiye- Rusya Uçak Krizi -2016 15 Temmuz Darbe Girişimi	- 11 Eylül 2001’den sonra Ekonomik Durgunluk -2001 Türkiye Ekonomik Krizi, ya da Kara Çarşamba - 2007-2008 Küresel Mali Kriz -2008 Ekonomik Krizi - 2008 Mortgage Krizi -2014 Rusya Ekonomik Krizi (Petrol Fiyatlarındaki Sert Düşüş) -2018-23 Türkiye Döviz ve Borç Krizi	-2001 11 Eylül Terör Saldırısı - 2003 Irak Savaşı -2004 Madrid Terör Saldırısı -2005 Mısır ve Bombay Terör Saldırıları -2006 Londra Terör Saldırısı -2011 Suriye’de İç Savaş -2015 Paris Terör Saldırısı -2022 Rusya’nın Ukrayna’yı işgali	- 2001 İngiltere’de Şap Salgını - 2002-2003 SARS (Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu) Salgını - 2005 Kuş Gribi - 2009 Domuz Gribi - 2011 Van Depremi -2012 MERS (Orta Doğu Solunum Yolu) Salgını - 2013 Ebola Virüsü Salgını -2020 İzmir Seferihisar Depremi -2020 COVID- 19 Salgını -2021 Batı Karadeniz Sel Felaketi -2021 Orman Yangınları - 2023 Maraş Depremleri

3. Literatür

Bibliyometri, matematiksel ve istatistiksel tekniklerle, yayınlanmış dergi, kitap gibi bilimsel bilgi paylaşım araçlarının incelenmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bibliyometrik yöntemle incelenen akademik çalışmalar, çeşitli parametrelere göre değerlendirilerek bulgular elde edilmektedir (Ulu ve Akdağ, 2015, s. 7). Bu kapsamda bibliyometrik çalışmalar, incelenen bilim dalına, ülke ve/veya ülke gruplarına, kurumlara veya kişilere ait bilimsel çalışmaların değerlendirilmesine ve mevcut durumuna yönelik saptamalarda bulunulmasına olanak sağlamaktadır (Şakar Denktaş ve Cerit, 2013, s. 38).

Turizm alanında bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak yapılan literatür incelemeleri konuya ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sağlayarak alana katkıda bulunmaktadır. Çalışmaların farklı parametrelere göre incelenmesi sonucu yapılan

değerlendirmeler ile hangi konularda bilgi birikiminin fazla olduğu, hangilerinde daha az olduğu, verimli yazar ve kurumların hangileri olduğu, hangi kaynakların tercih edildiği vb. bilgiler elde edilmektedir. Böylece geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi gereken konularla ilgili veya eksik görülen bilgilerle ilgili akademisyenlere öneriler sunulabilmektedir. Birçok alanda olduğu gibi turizm alanında da bibliyometrik çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Turizm ile ilgili çalışan akademisyenlerin ve yapılan akademik çalışmaların sayısının artması, bilim insanları tarafından turizm literatürüne sağlanan katkının merak edilmesi, kişi ve kuruluşların performanslarının değerlendirilme gereksinimi gibi nedenlerin bu artışta etkili olduğu söylenebilir (Özel ve Kozak, 2012, ss. 716-717). Turizmde farklı alanlarda bibliyometrik çalışmalar olduğu gibi (Özel ve Kozak, 2012; Şahin ve Acun, 2015; Demirbulat ve Dinç, 2017; Sürme, Olcay ve Karaçil, 2018) kriz ve felaketlerle ilgili çalışmalar da bulunmaktadır.

Sampaio vd., (2023) turizm krizleri ve felaketleriyle ilgili bilimsel literatürü değerlendirme amacıyla Web of Science veri tabanından elde edilen 2810 makaleyi incelemişlerdir. Ekonomi, güvenlik, sağlık, çevre ve itibarla ilgili krizlerin ele alındığı makalelerin incelenmesinde model tabanlı çalışmalardan biri olan gizli Dirichlet ayrımı (LDA) yöntemi kullanılmıştır. 1975- 2021 yılları arasında yapılan çalışmaların analizinin yapıldığı çalışmada takvim 1975-2010, 2011-2015, 2016-2019 ve 2020-2021 olmak üzere dört döneme ayrılmış ve inceleme dönemselleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, COVID-19 salgını nedeniyle 2020 ve 2021 yıllarında makale sayısında en yüksek artışın gerçekleştiği ayrıca, turizm rekabetçiliği, turizm talebi, kriz yönetimi, algılanan risk, doğal afetler ve destinasyon kurtarma gibi konuların da sıklıkla makalelerde ele alındığı görülmüştür.

Polat ve Seyfi (2023) tarafından 1990-2023 yılları arasında sosyal bilimler literatürünün genelinde kriz/kriz yönetimi ile ilgili yayınlanan 382 makale bibliyometrik analizle incelenmiştir. Analiz sonucunda 2018 öncesi yapılan çalışmalarda kriz yönetimi, kriz planlaması, kriz eylemleri, stratejik yönetim ve halkla ilişkiler gibi konuların öne çıktığı ancak 2018'den sonra yayınların turizm ve COVID-19 pandemi konuları üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bunun dışında 2018 sonrası kriz yönetimi üzerine yapılan ampirik araştırmalarda da bir artış olduğu görülmüştür.

Shukor, Salikin, Bustamam, Anwar ve Nordin (2023) tarafından yapılan çalışmada 1968-2022 yılları arasında kriz yönetimi üzerine yapılmış araştırmalar ele alınmıştır. Scopus veri tabanından toplanan 1569 makale yıllık yayın sayısı, içerik, konu başlıkları, anahtar kelimeler, yayının yapıldığı ülke gibi parametrelere göre incelenmiş ve atıf analizi yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda küresel bir etkiye sahip olan COVID-19 salgını nedeniyle 2019-2022 yılları arasında makale sayısında artış olduğu, en fazla makalenin ABD ve İngiltere'de

yayınlandığı ve en sık kullanılan anahtar kelimelerin COVID-19 ve kriz yönetimi olduğu tespit edilmiştir.

Chen, Xu, Wang ve Škare (2022) tarafından yapılan çalışmada doğal afetleri ve turizm işletmelerini konu alan makaleler incelenmiştir. 1992- 2020 yılları arasında 73 farklı ülkede yayınlanan 335 makale genel analiz, iş birliği ağı ve anahtar kelime gibi parametrelere göre değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda en fazla yayının 2018-2020 yılları arasında yapıldığı görülmüştür.

Bhatt, Seabra, Kabia, Ashutosh, ve Gangotia (2022) COVID-19 döneminde turizm sürdürülebilirliği ile ilgili makalelerin bibliyometrik yapısı ele alınmıştır. Scopus veri tabanından elde edilen 440 yayının turizm yönetimi ve sürdürülebilir turizm gelişimi, çevre sağlığı ve hareketlilik trendleri konu başlıklarında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu makalelerin 180 dergide yayınlandığı ve en fazla çalışmanın ABD’de yapıldığı ortaya konulmuştur.

Özhasar (2021) tarafından 2001-2021 yılları arasındaki turizm alanında kriz ve kriz yönetimi konusunda yazılmış 46 ulusal lisansüstü tez bibliyometrik olarak incelenmiştir. Konu ile ilgili tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu ve Türkçe olarak yazıldığı görülmüştür. Tezlerde genel itibariyle nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı ve tezlerin ağırlıklı olarak 2016 turizm krizi sonrasında yazıldığı tespit edilmiştir.

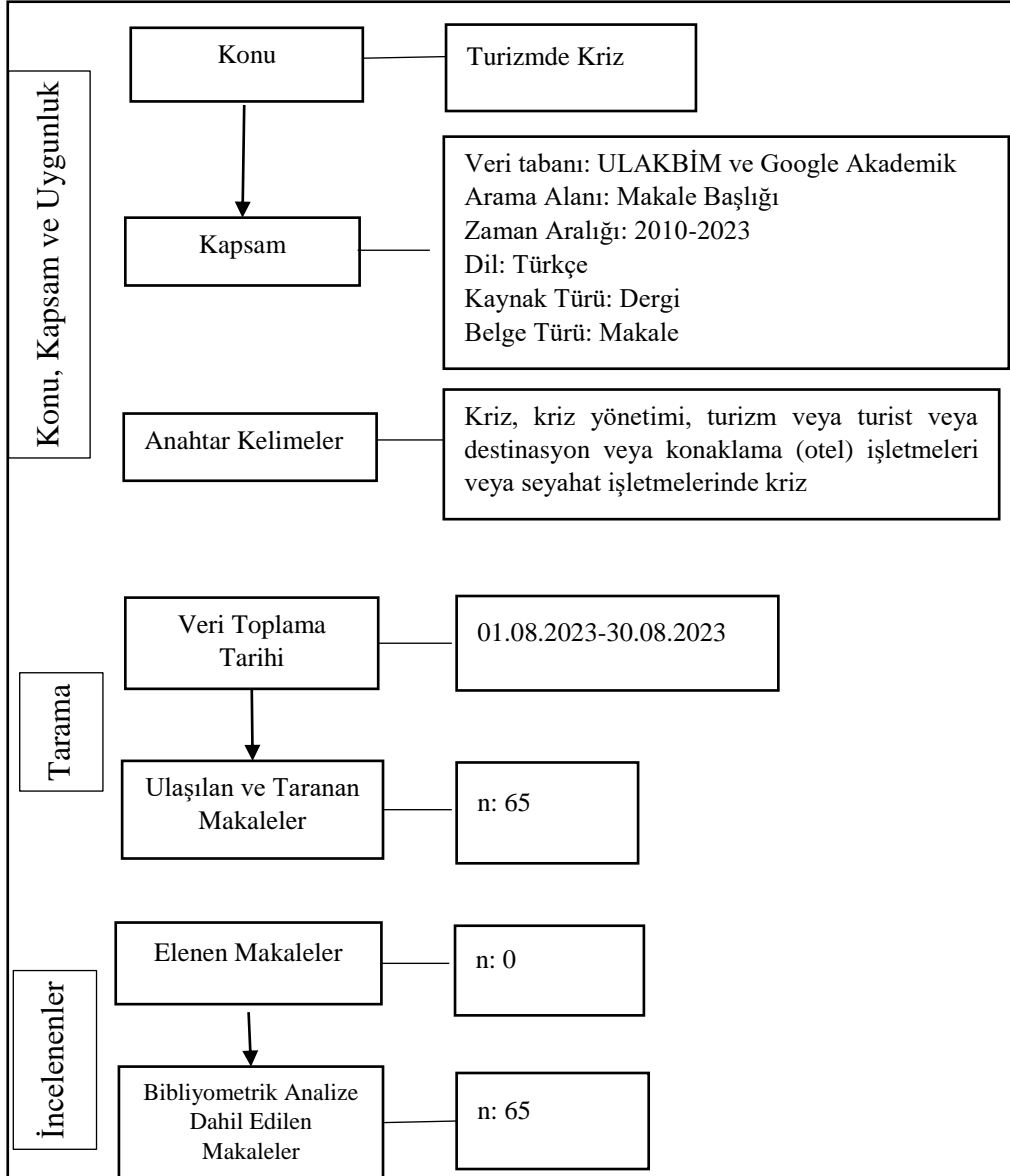
4. Yöntem

Turizm alanında kriz konusunda bilgi birikimini artırmak, ölçmek ve yayınlanmış bilimsel literatürü analiz etmek için bibliyometrik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz tekniği, kitap, makale, tez gibi bilimsel paylaşım araçlarını çeşitli parametreler (yayın yılı, yazar sayısı, kullanılan yöntemler, araştırma türü, analizler vb.) doğrultusunda inceleyen niceliksel bir analiz tekniğidir (Evren ve Kozak, 2014). Bu teknikle matematiksel ve istatistiksel olarak değerlendirmeler yapılarak (Diodato, 1994) araştırmalarının teorik/kavramsal çerçevesinin çizilmesiyle (Polat ve Seyfi, 2023) ileri çalışmalara ışık tutar.

Çalışma kapsamında 2010-2023 yılları arasında ulusal turizm alan yazınında kriz konusunda yazılan makaleler incelenmiştir. Bilimsel gelişmelerin izlenebilmesi ve değerlendirilmesi bakımından önemli bir unsur olması nedeniyle (Bayram, 1998, s.23) çalışmada sadece makaleler değerlendirmeye dahil edilmiştir. Araştırma evreninin mümkün olduğunca tamamının temsili ile doğruluk payının artması ve daha anlamlı sonuçlar elde edilebilmesi amacıyla birçok farklı anahtar kelimeyle veri tabanı taraması yapılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü gibi konu ile ilgili makalelere 01.08.2023-30.08.2023 tarih aralığında ULAKBİM ve Google Akademik veri tabanı üzerinden erişim sağlanmış ve taramada çevrimiçi olarak toplamda 65 makaleye ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında ulaşılan tüm makalelerin araştırma kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür. Bibliyometrik analize

dahil edilecek makalelerin taranmasında kullanılan anahtar kelimeler şu şekilde belirlenmiştir: kriz veya kriz yönetimi; turizm veya turist veya destinasyon veya konaklama işletmesi veya seyahat işletmesi.

Tablo 2. Uygulanan Arama Stratejisinin Akış Şeması



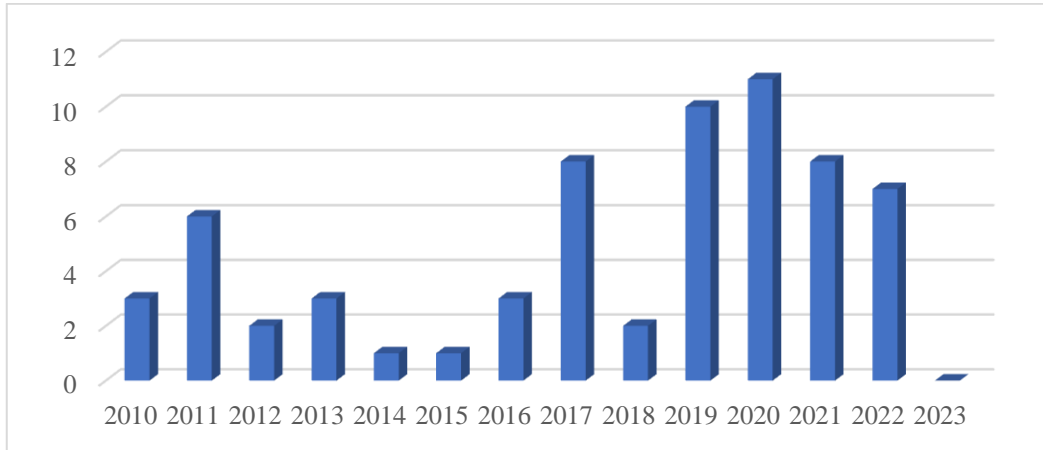
Makalelerin bibliyometrik profilini ortaya koymak için “yayımlandığı yıl”, “yazar sayısı”, “kaynak kullanımı”, “incelenen konu”, “araştırma deseni”, “örneklem bölgesi”, “örneklem büyüklüğü”, “veri toplama yöntemi”, “verinin toplandığı kitle” ve “veri analiz yöntemi” gibi parametreler belirlenmiş ve makaleler bu parametreler çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma kapsamında yanıt aranan araştırma soruları aşağıda sunulmuştur:

1. Parametre: Makalelerin yayınlandığı yıllara göre dağılımı nedir?
2. Parametre: Makalelerin yazar sayısına göre dağılımı nedir?
3. Parametre: Kriz ile ilgili makaleler ele aldıkları konuları açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Parametre: Makalelerin kaynak kullanımlarına göre dağılımı nedir?
5. Parametre: Makalelerde benimsenen araştırma desenine göre dağılımı nedir?
6. Parametre: Makalelerin veri toplama aracına göre dağılımı nedir?
7. Parametre: Makalelerin verilerin toplandığı bölgelere göre dağılımı nedir?
8. Parametre: Makalelerin örneklem grubuna göre dağılımı nedir?
9. Parametre: Makalelerin örneklem büyüklüklerine göre dağılımı nedir?
10. Parametre: Makalelerde kullanılan analiz yöntemlerine göre dağılımı nedir?
11. Parametre: Makalelerde kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı nedir?

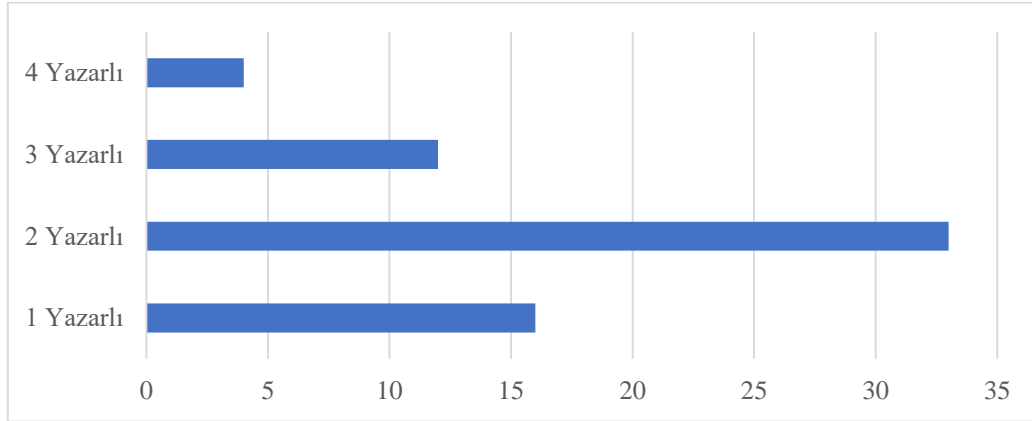
5. Bulgular

İncelenen 65 makalenin yayınlandığı dergilere bakıldığında, çalışmaların 51 farklı dergide yayımlandığı ve bu 51 derginin sadece 9'unun turizm başlıklı dergi olduğu tespit edilmiştir. En fazla makalenin 5 makale ile Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nde ve 3 makalenin ise Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi'nde yayımlandığı tespit edilmiştir.



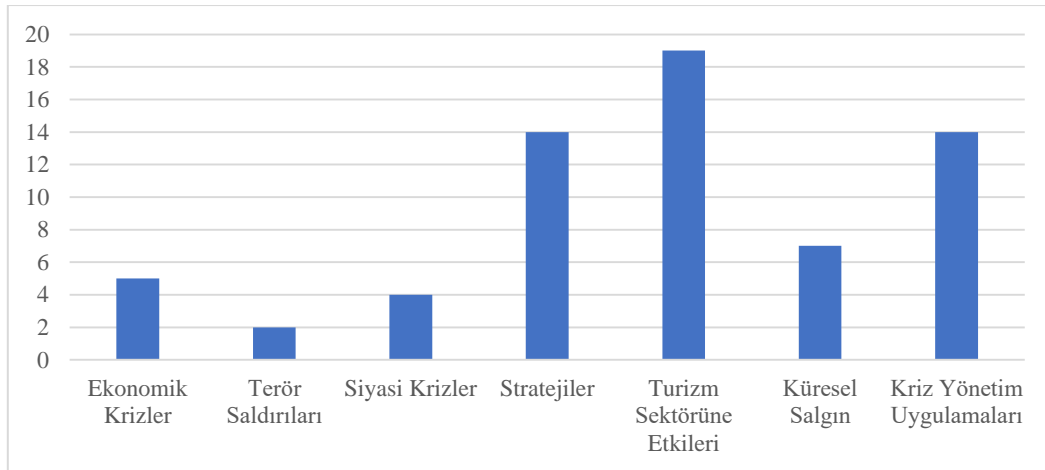
Grafik 1. Yıllara Göre Yayın Sayıları

Turizm alanında kriz ile ilgili makalelerin yayınlandığı yıllara göre dağılımı Grafik 1'de sunulmuştur. Buna göre 2014 ve 2015 yıllarında sadece 1 makalenin yayınlanmış olduğu, en fazla makalenin ise COVID-19'un etkisini göstermeye başladığı 2020 yılında 11 makale olduğu görülmektedir. 2019 ve 2020 yıllarında kriz ile ilgili yayınlanan makale sayılarının diğer yıllara göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.



Grafik 2. Yazar Sayısına Göre Dağılımı

65 makalenin yazar sayısına göre dağılımı Grafik 2’de gösterilmiştir. İlgili yıllar arasında yayınlanan makalelerin çok yazarlılık durumu incelendiğinde makalelerin %75,3’ünün (49 makale) iki ve daha fazla yazar tarafından yazıldığı tespit edilmiştir.



Grafik 3. Konulara Göre Dağılım

Makaleler ele alınan konulara göre incelendiğinde ‘turizm sektörüne etkileri’ (19 makale), ‘kriz yönetim uygulamaları’ (14 makale) ve ‘stratejiler’ (14 makale) üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. ‘Terör saldırıları’ ve ‘siyasi kriz’ konularında ise diğer konulara kıyasla daha az sayıda çalışma yapıldığı tespit edilmiştir.

Makalelerde yapılan atıflar sadece nicelik açısından değerlendirilmiş ve yapılan atıfların türleri incelenmiştir. Çalışmada incelenen 65 makalenin toplam atıf sayısının 1125 ve ortalama atıf sayısının da 17,3 (en az 1 ve en fazla 176) olduğu tespit edilmiştir. Makalelerde yapılan atıf sayıları 4 farklı grup (1-20; 21-40; 41-

60 ve 61 ve üzeri) altında incelenmektedir. İncelenen makalelerin %60'ına (39 makale) 1-20 atıf yapılırken %10,7'sine (7 makale) 21-40 atıf yapılmıştır. Ayrıca %3'ü (2 makale) 41-60 atıf ve %9,2'si (6 makale) 61 ve üzeri atıf alırken %16,9'u (11 makale) ise hiç atıf almamıştır. En yüksek alıntılanma sayısına sahip çalışma (176 Atıf) COVID-19'un turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışma olduğu tespit edilmiştir (Aydın ve Doğan, 2020). İkinci en yüksek alıntılanma sayısına sahip olan makale (143 Atıf) salgın hastalıkların yol açtığı krizlerin turizm sektörü üzerindeki etkisini inceleyen çalışma olmuştur (Çeti ve Ünlüöner, 2019). Atıf analizi kapsamında en yüksek sayıda alan on makale Tablo 3'te detaylı bir şekilde (Araştırma konusu, Yöntem, Sonuç ve Öneriler) incelenmiştir.

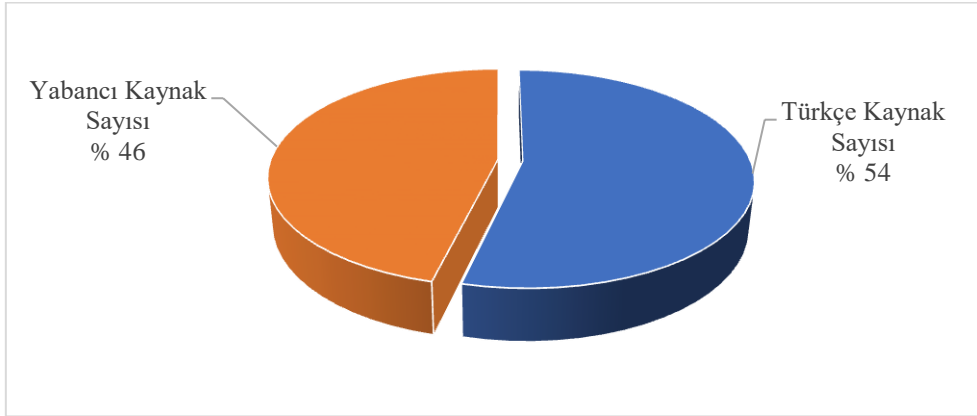
Tablo 3: Makale Değerlendirmesi

YAZARLAR	KONU	ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	ÇALIŞMANIN SONUCU	ÖNERİLER
Aydın, B. ve Doğan, M. (2020).	COVID-19 sonrası Türkiye’deki yeni normal dönemde turistlerin değişen karar ve davranışları ile turizm sektöründeki değişimlerin incelenmesi	Nitel Araştırma/ Sistemantik Derleme	COVID-19 sonrası Türkiye’deki yeni normal olarak nitelendirilen dönemde turistlerin değişen karar ve davranışları ile turizm sektöründeki değişimler incelenmiş ve gelecek adına öngörülerde bulunulmuştur.	-İç Turizmin teşvik edilmesine yönelik tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, - Turizm faaliyetlerinin yıl bazına yayılması, - Doğa ve kültür temelli turizm faaliyetlerine daha fazla öncelik verilmesi, - Sektörde rekabet kültürünün yerine iş birliği yapısının kurulması, - Güvenli destinasyon imajının pekiştirilmesi, - Kitle turizmi yerine özel ilgi turizm çeşitlerine yönelme
Çeti, B. ve Ünlüönen, K. (2019).	Salgın hastalıklara bağlı olarak oluşan sağlık krizlerinin turizm sektörü üzerindeki etkisi	Nitel Araştırma/ Sistemantik Derleme	Salgınlara ilişkin ülkelerin gelen turist sayıları üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Salgınla ilgili ilk vakanın görüldüğü yıl veya bir sonraki yılda ülkelerin gelen turist sayılarında düşüş yaşandığı tespit edilmiştir.	-Salgın hastalıkların turistlerin seyahat kararları üzerindeki etkisinin incelenmesi, -Daha fazla ülkenin değerlendirmeye alınması, -Turist sayısında düşüş yaşanmayan destinasyonlarının incelenmesi
Göçen, Ö. G. S., Yirik, Ş., ve Yılmaz, Y. (2011)	Kriz kavramı ve krizin turizm sektörüne olan etkilerinin incelenmesi	Nitel Araştırma/ Sistemantik Derleme	Krizler incelendiğinde insan sağlığını, güvenliğini tehdit edecek gelişmeler ülke turizmini çok fazla etkilemekteyken, finansal sorunların turizmi daha az etkilediği ortaya konulmuştur.	Makalede öneriler bölümü bulunmamaktadır.
Köşker, H. (2017)	2016 yılında Türkiye’de yaşanan	Nitel Araştırması/ Literatür taraması	Türk turizmi, 2016 yılında büyük ekonomik kayıplar yaşamıştır. Bu durumun	- Dış turizm pazarında kayıpların azaltılıp risklerin dağıtılması, alternatif turizm

	krizlerin, Türk turizm sektörüne etkilerinin araştırılması	ve doküman incelemesi	nedenleri arasında Türkiye'ye en çok turist gönderen ikinci ülke konumunda olan Rusya Federasyonu ile olan politik gerginliğin yaşanması, 15 Temmuz darbe girişimi, iç çatışmalar, sokak olayları, DEAŞ ve PKK gibi terör örgütlerinin canlı bomba eylemleri sayılabilir. Darbe girişimi, iç çatışmalar ve canlı bomba eylemleri iç güvenlik riskini artırmakta ve gelen turisti tedirgin etmektedir.	pazarlarının araştırılması, -İç turizm pazarının desteklenmesi, geliştirilmesi, -Kamu kurumları ve özel sektör turizm kuruluşları arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanması,-Yerli ve yabancı turist arasında hizmet kalitesi ve fiyat konusunda ayırımın yapılmaması,
Seçilmiş, C., ve Sarı, Y. (2010)	Konaklama işletmelerinin kriz yönetimi stratejileri ile yöneticilerin kriz yönetimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi	Nitel Araştırma/ Anket Yöntemi	İşletmelerin çoğunda kriz olduğunda hemen göreve başlayacak kriz ekiplerinin ve krize karşı erken uyarı sistemlerinin olmaması, örgüt içinde krize hazırlık eğitimlerinin bulunmaması, düzenli bir bilimsel çevre analizinin yapılmaması, yöneticilerin kriz yönetim sisteminde yer alan eksiklikler olarak tespit edilmiştir.	-İşletmelerinde de sürekli olarak çevre analizlerinin yapılması, -Erken uyarı sisteminin oluşturulması, -Krizler ortaya çıkmadan önce kriz planı hazırlanması, -Kriz yönetim ekibi oluşturulması, -Kriz anında kriz stratejileri hızla uygulamaya konulması,
Yıldız, Z., ve Durgun, A. (2010)	2008 ABD mortgage krizinin Türkiye turizm sektörü üzerine etkilerinin incelenmesi	Nitel Araştırma/ Sistemik Derleme	2008 ekonomik krizi itibariyle dünya ekonomisi küçülmüştür. Kriz sürecinde Türkiye'de turizm gelirlerinin GSMH içindeki payının ve ihracat gelirlerindeki payının azaldığı görülmüştür. Ayrıca turizm giderlerinin ithalat giderlerine oranının da düştüğü ortaya konulmuştur.	-Turizm işletmelerinin yenilikçi hizmetlere yönlendirilmesi, -İşletmelerin hizmet kalitesini ve müşteri memnuniyetini ön planda tutması, - İşletmelerin maliyetleri azaltması ve nakit akışlarını güçlendirmesi,
Kiper, V. O., Saraç, Ö., ve Çolak, O., ve	Salgının turizm faaliyetlerine ne ölçüde hasar	Nitel Araştırma/ Soru Formu	Virüs salgını sonucu turizm akademisyenlerinin hem kendi sağlıkları ve kariyerleri hem de turizm endüstrisinin	-İşletmelerin yönetim anlayışlarını değiştirmesi, - Her şey dahil sisteminden vazgeçilmesi,

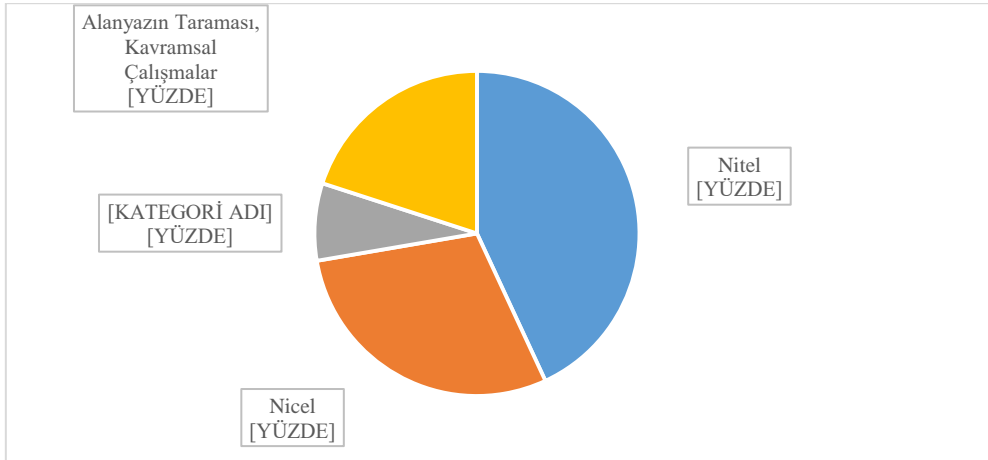
Batman, O. (2020)	verebileceği ve bu hasarın nasıl giderilebileceği konusunda akademisyenlerin görüşlerinin alınması		geleceği ile ilgili endişeler taşıdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca akademisyenlerin 1-2 yıl içinde sektörün normale dönebileceğini tahmin ettikleri görülmüştür.	- İşletmelerin kriz yapılanması olması, - İç turizm faaliyetlerine ağırlık verilmesi, - Kitle turizm yerine alternatif turizm türlerinin araştırılması, -Destinasyonların güvenlik imajlarını güncellemesi,
Kalpaklıoğlu, N. Ü. (2010)	Türkiye ve dünya turizmde kriz, krizin nedenleri ve turizm sektörünün doğasına uygun kriz yönetim planları ele alınması	Derleme	Algılanan risk yükseldikçe talep de aynı oranda düşer. Böylece algılanan riskin artması turizm davranışını olumsuz yönde etkileyecektir. Turizmde satın alma davranışında güven çok önemli bir unsurdur. Mevcut bir kriz varsa bile her şeyin kontrol altında olduğu izlenimi yaratılmalıdır.	Turizm işletmelerinin ve destinasyonların her zaman bir B planı olmalıdır. Kriz nedeniyle yabancı turist talebi azaldığında yerli turiste nasıl yönelecekleri, uygulayacakları satış promosyonları, reklamlar gibi pazarlama iletişimi faaliyetleri, ekonomik tedbirler, basınla ilişkiler plana dahil edilmelidir.
Ayaz, N. (2016).	Ulusal ve küresel düzeydeki ekonomik krizlerin turizm sektörüne olan etkilerinin incelenmesi	Nitel araştırma/ İçerik analizi	Ulusal ekonomik krizlerin dış aktif turizmi olumlu yönde, turizm yatırım belgeli konaklama tesislerinin oda ve yatak sayılarını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Küresel bazlı ekonomik krizlerin ise Türkiye'de turizm yatırım belgeli konaklama tesislerinin oda ve yatak sayılarının azaltılması dışında olumsuz bir etkisinin olmadığı görülmüştür.	- Ekonomik durgunluk dönemlerinde "müşteri değer" önermesinden taviz verilmemeli, - Şirketler, her ne kadar kâr marjları zarar göreceksin olsa da geçici bir süre için fiyatlarını indirmeyi düşünmelidir.
Kesimli, I. G. (2011)	Türkiye tarihinde iz bırakan politik krizlerin turizm	Alan yazın taraması yapılmış (arşiv taraması-	Politik krizler sonrası dönemde herhangi bir akademik araştırma yapılmamıştır. Ayrıca politik krizlerin, genelde dış ticaret	Krizlerin proaktif bir yaklaşımla ele alınması, olası politik krizlere her zaman hazırlıklı olunması gerekmektedir. Bunun

	üzerinde yarattığı etkilerin ortaya konulması	istatistiksel verilerden yararlanma)	olumsuz etkilemeyi, yalnızca turizm verilerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Politik krizlerin; krizin boyutuna, önemine, şiddetine, süresine bağlı olarak değişen ölçülerde turizmi etkilediği ortaya konulmuştur.	için de ülke turizminin hassasiyetini giderecek, turizmcilerin Sivil Toplum Kuruluşlarının ve devletin iş birliğiyle, kontrolü ele almasını sağlayacak politikalar izlenmeli, yapılanma buna göre olmalıdır. Turizm endüstrisinin yaşananlardan ders çıkarması ve her daim hazırlıklı olması ve krizleri yönetmesi gerekmektedir.
Göral, R. (2014)	Kriz yönetimi yaklaşımları, stratejik yönetim süreci ve kriz yönetimi etkinliklerini dahil eden yeni bir bütünlük stratejik kriz yönetim süreci çerçevesi üzerinde durulması	Alan yazın taraması	Kriz, işletmenin ortalamasının üzerinde getiri sağlamasını, sürdürülebilir rekabet üstünlüğü yaratmasını, uzun süre yaşamın devam ettirilmesini ve nihai sonuçları elde etme amaçlarını tehdit eden bir süreç olabilir. Bütünsel çerçeve ise krizi önlemeye/çözmeye yönelik stratejilerin formüle edildiği, uygulandığı ve değerlendirildiği yönetsel bir entegrasyonu ifade etmektedir.	Stratejik kriz yönetimi çerçevesinde kriz yönetiminin varlığı ve etkinliğinde yöneticilerin bilgi ve becerileri esas rol oynamaktadır. Bu nedenle bu konuya önem verilmelidir.



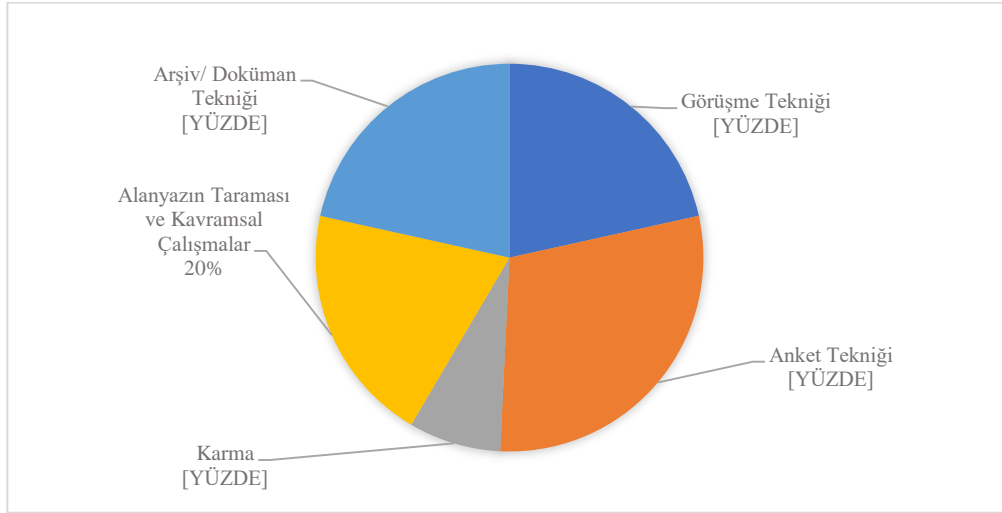
Grafik 4. Kullanılan Kaynaklara Göre Dağılımı

Makalelerde yararlanılan kaynak sayılarına bakıldığında toplamda 2476 kaynaktan yararlandığı görülmektedir. Kaynakların %54'ünün (1335 kaynak) Türkçe, %46'sının (1141 kaynak) yabancı kaynak olduğu tespit edilmiştir. Kaynakların dağılımı Grafik 4'te gösterilmektedir. Çalışmada ele alınan makalelerde yararlanılan kaynaklar incelendiğinde, 3 makalede hiç yabancı kaynaktan yararlanılmadığı ayrıca 1 makalede ise hiç Türkçe kaynak kullanılmamış olması dikkat çekmektedir.



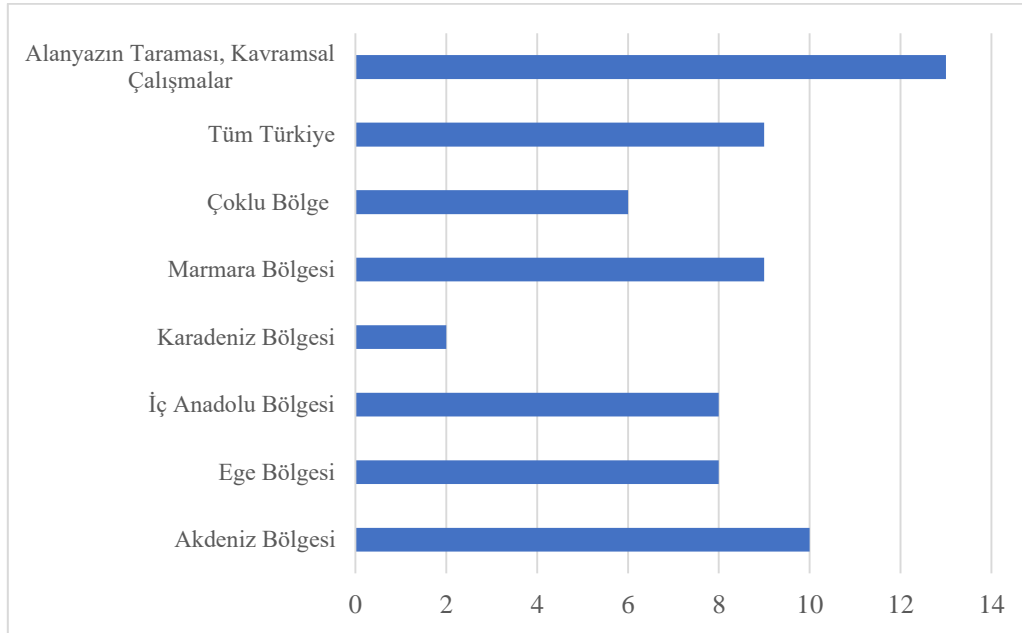
Grafik 5. Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Araştırma deseni incelendiğinde makalelerin % 43'ünde nitel (28 makale), % 29'unda nicel (19 makale) araştırma yöntemlerinden yararlanılmış olduğu dikkat çekmektedir (Grafik 5). Ayrıca farklı yöntemlerin bir arada kullanıldığı, gözden kaçabilecek durumların en aza indirmeye çalışıldığı (Baki ve Gökçek, 2012) karma yöntem de %8 oranında tercih edilmiştir.



Grafik 6. Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı

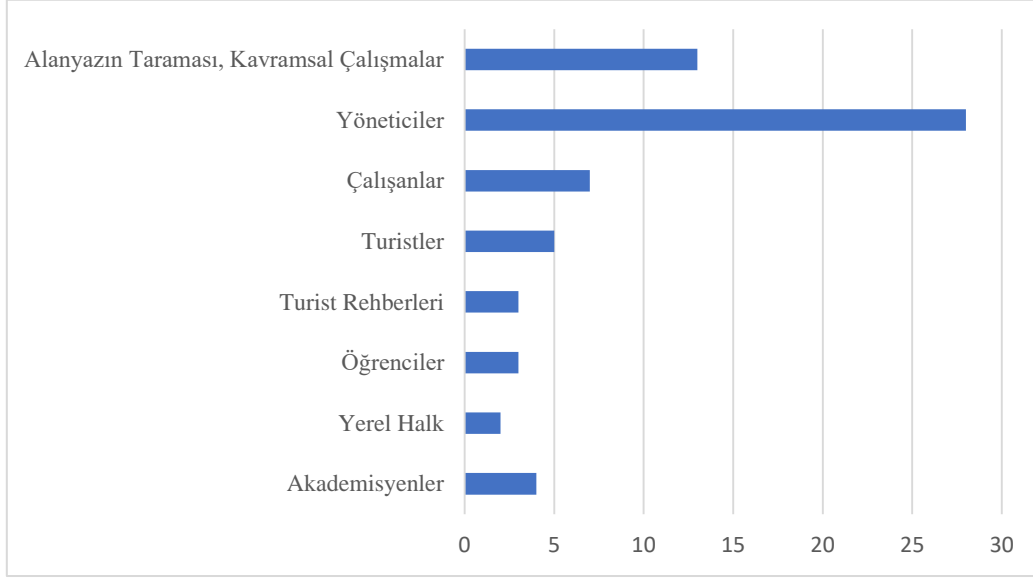
Nicel çalışmalarda %29 (19 makale) oranında anket tekniği kullanılırken, nitel çalışmalarda %21 (14 makale) oranında görüşme tekniğinden ve %22 oranında arşiv/doküman tekniğinden yararlanıldığı tespit edilmiştir.



Grafik 7. Verilerin Bölgelere Göre Dağılımı

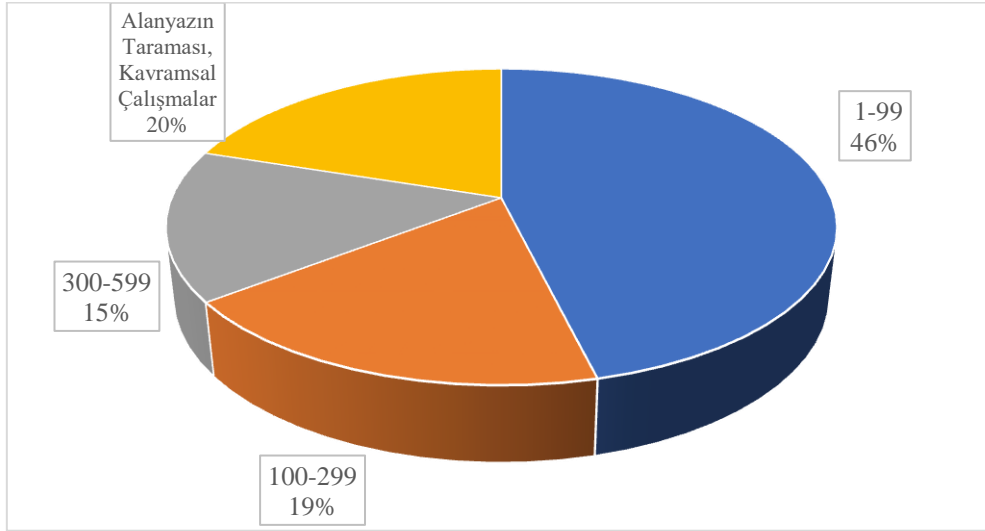
Grafik 7 incelendiğinde kavramsal çalışmaların dışında bölge olarak en fazla makale %15 (10 makale) oranında Akdeniz Bölgesinden ve %14 (9 makale)

oranında Marmara Bölgesinden veri toplandığı tespit edilmiştir. En az üzerinde çalışılan bölgenin Karadeniz Bölgesi olması (2 makale), Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden bölgeye has veri toplanarak yapılan bir çalışma olmaması ise dikkat çekmektedir.



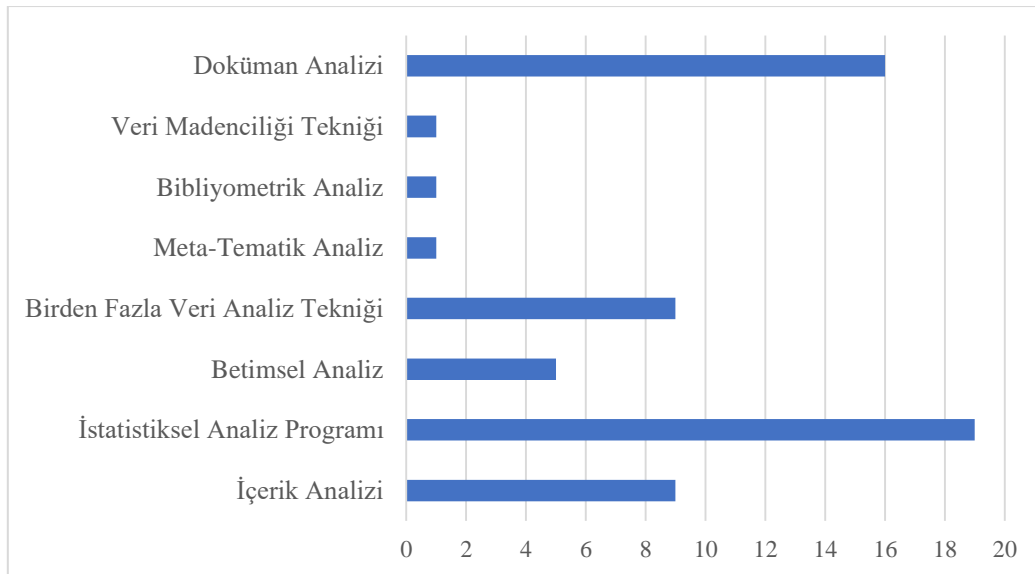
Grafik 8. Verilerin Kitleye Göre Dağılımı

Çalışmaların %44'ünde (28 makale) yöneticilerden veri toplandığı Şekil 8'de gösterilmektedir. Özellikle makalelerde en çok ele alınan konuların 'krizin turizm sektörüne etkileri' 'kriz yönetim uygulamaları' ve 'stratejiler' olduğu göz önüne alındığında yönetici pozisyonunda yer alan kişilerden veri toplanması oldukça beklenen bir sonuç olmuştur. 7 makalede ise örneklem olarak örgütlerde alınan kararları uygulama pozisyonunda olan çalışanların seçildiği görülmektedir. Gerek kriz yönetim uygulamalarının hayata geçirilmesi ve başarısının sağlanmasında gerekse de kriz dönemleri ve sonrası için belirlenen stratejilerin hayata geçirilmesi ve sürdürülebilmesinde yöneticiler anahtar rol oynamakla birlikte uygulayıcı konumda yer alan çalışanlar üzerinde yeterince çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yöneticiler ve çalışanlar dışında akademisyenler, yerel halk, öğrenciler, turist rehberleri ve turistlerinde hedef kitle olarak belirlendiği çalışmalar da bulunmaktadır.



Grafik 9. Makalelerin Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Örneklem büyüklükleri açısından incelendiğinde (Grafik 9) makalelerin %20'sinde (13 makale) literatür taraması ve kavramsal çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Diğer taraftan çalışmaların % 46'sının (30 makale) 1-99 aralığında, % 19'unun (12 makale) 100-299 aralığında, % 15'inin (10 makale) 300-599 aralığında örneklem büyüklüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün 100 ve altında olması nicel araştırmalar için yetersiz olarak görülse de bu sayının yeterli kabul edilebildiği görüşme ve gözlem gibi tekniklerle de yapılan çalışmalar da bulunmaktadır.



Grafik 10. Makalelerin Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

İncelenen çalışmalar analiz yöntemleri açısından incelendiğinde Grafik 10’da görülebileceği üzere veri analizinde istatistiksel analiz programlarının daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan arşiv/doküman tekniğinden 16 makalede yararlanılmıştır. 9 makalede verilerin analizinde içerik analizi, 5 makalede ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. 9 makalede ise verilerin analizinde birden fazla veri analiz tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bahsedilen teknikler dışında meta-tematik analiz, bibliyometrik analiz ve veri madenciliği tekniklerinin kullanıldığı çalışmalar da bulunmaktadır.



Şekil 1. Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Kriz konulu makalelerde sık kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı Şekil 1’de yer almaktadır. Buna göre makalelerde en sık kullanılan anahtar kelimelerin ‘kriz, kriz yönetimi, turizm, konaklama işletmeleri, strateji, COVID ve ekonomik kriz’ olduğu görülmektedir.

6. Sonuç

Çalışmada 2010-2023 yılları arasında turizm sektöründe krizin ele alınması ile ilgili ulusal literatürde yayınlanan makaleler belirlenen parametrelere göre incelenmiştir. ULAKBİM ve Google Akademik veri tabanları üzerinden 65 makaleye ulaşılmış ve bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz kapsamında makaleler yayınlandığı yıl, yazar sayısı, kaynak kullanımı, incelenen konu, araştırma deseni, örneklem bölgesi, örneklem büyüklüğü, veri toplama yöntemi, verinin toplandığı kitle ve veri analiz yöntemi gibi başlıklarda değerlendirilmiştir.

Makalelerin incelenmesi sonucu en fazla makalenin 2019-2020 yılları arasında yayınlandığı görülmektedir. COVID 19’un turizm sektörünü derinden etkilediği

bu dönemde yapılan çalışmaların fazla olması beklenen bir durumdur. Makalelerin çok farklı dergilerde yayınlanması ise krizin farklı boyutları ile ele alınması nedeniyle yazarların çeşitli alanlardaki dergileri tercih etmeleri ile açıklanabilir.

Makalelerin yazar sayısına bakıldığında en çok iki yazarlı olduğu ve en az dört yazarlı yayınlanmış olduğu görülmektedir. Bu durumda, araştırmacıların karşılıklı bilgi alışverişinden yararlanmak istemeleri nedeniyle birlikte çalışmaların fazla olduğu düşünülebilir. Kullanılan kaynaklar incelendiğinde makalelerde Türkçe ve yabancı kaynak kullanımının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum makalelerin uluslararası literatüre de önem verilerek yazıldığı şeklinde yorumlanabilir. Daha önce turizm alanında yapılan bazı bibliyometrik çalışmalarda da bu çalışmanın sonucuna benzer şekilde Türkçe kaynak kullanımının daha fazla olduğu belirtilmiştir (Şahin ve Acun, 2015). Çalışma sonucunda dikkat çeken bir diğer nokta ise incelenen üç makalede hiç yabancı kaynak kullanılmadığı, bir makalede ise hiç Türkçe kaynak kullanımına yer verilmemesidir.

Atıf analizi sonucuna bakıldığında COVID-19 ve salgın hastalıkların etkileri konularını ele alan çalışmaların en çok atıf alan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Özellikle 2019 ve 2020 yıllarında kriz ile ilgili yayınlanan makalelerin sayılarındaki artışta bu durumu doğrulamaktadır. COVID-19 ve etkilerinin ulusal ve uluslararası literatürde geniş çaplı ve uzun süreli çalışılan bir konu olması nedeniyle bu konu ile ilgili makalelerin yüksek atıf sayısına sahip olması beklenen bir durumdur.

Ele alınan konulara göre incelendiğinde kriz öncesi, kriz anında ve kriz sonrasında işletmelerin başarısını önemli derecede belirleyen unsur olan kriz yönetim uygulamaları ve stratejileri (Bahar, Kaya ve Keklik, 2011) makalelerde en sık ele alınan konulardan olmuştur ve bu durum Güreşçi'nin (2020) çalışmasını destekler niteliktedir. Aynı zamanda makalelerde en fazla üzerinde durulan kriz döneminin tüm dünyayı etkileyen 2022 COVID-19 salgını ve farklı ekonomik süreçleri olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular Shukor vd., (2023) ve Polat ve Seyfi (2023) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir. İşletmelerin yaşamış olduğu finansal krizlerden çok ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizlerin ele alındığı görülmüştür. İşletme bazında finansal bilgilere ulaşamamasının bu sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca siyasi kriz ve terör gibi konuların nispeten daha az ele alındığı göze çarpmaktadır. Örneğin 2013 Taksim Gezi Parkı Olayları, 15 Temmuz Darbe Girişimi gibi ülkeyi geniş çapta etkileyen, siyasi ve toplumsal sonuçlar doğuran olaylarla ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. Ayrıca "gıda krizi", "mülteci krizi" ve "iklim krizi" gibi kitleleri ilgilendiren sosyal ve çevresel kaygıların turizmle ilişkilendirmeleri üzerine yapılmış bir çalışmaya rastlanmaması da dikkat çekicidir. Bu tür çalışmaların sayısının artması bu kaygıları yaşayan veya yaşama ihtimali olan paydaşlar için (Turizm işletmesi

yöneticileri, yerel yönetimler, çevreciler, yerel halk gibi) yol gösterici olacaktır. Bu nedenle araştırmacılara nispeten daha az çalışılmış olan “siyasi kriz ve terör” diğer taraftan “gıda krizi, mülteci krizi ve iklim krizi” gibi kitleleri ilgilendiren sosyal ve çevresel kaygıların turizmle ilişkilendirildiği konulara ağırlık vermeleri önerilebilir.

Literatür incelendiğinde dikkat çeken diğer bir husus ise meydana gelen olayların “kriz” kavramı kapsamında ele alınmamış olmasıdır. Örneğin iklim değişiklikleri literatürde çok çalışılan bir konu olarak karşımıza çıkmasına rağmen (Bayazit, 2018; Dereli, Boyacıoğlu ve Terzioğlu, 2019; Demiralp, 2022) bir ‘kriz’ olarak adlandırılmaması ilginç bir noktadır. Bunun nedeninin kriz kavramının bilinmemesi, olayların kriz olarak değerlendirebileceğimiz kritik eşiğinin anlaşılabilmesi veya bu eşiğin geçilmediğinin düşünülmesi de olabilir. Örneğin ekolojik bir çöküntünün yaşanması, destinasyon açısından önemli bir cazibe kaynağının kaybolması veya büyük çaplı fauna sisteminin zarar görmesi gibi olayların meydana gelmesi eşiğin aşımını gösterebilir. Ayrıca turizm literatüründe kriz kavramının kullanılabilmesi için turizmi etkileyen belirli bir olayın meydana gelmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin iklim krizi bilimsel açıdan önemli olsa da turizm açısından ciddi bir kriz olarak değerlendirilmeyebilir. Bu durumda doğal afetler ve antropojenik çevre sorunları, turizm sektörünü etkileme oranına ve destinasyonların imajını etkileme gücüne bağlı olarak değişmektedir.

Makalelerde benimsenen araştırma desenleri incelendiğinde nitel araştırmaların nicel araştırmalara oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinin konu ile ilgili daha derinlemesine bilgi sağlaması (Walle, 1997) nedeniyle tercih edildiği düşünülmektedir. Aynı zamanda nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntemin çalışmalarda fazla tercih edilmediği de görülmektedir. Bu bulgular Özhasar (2021) tarafından yapılan çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Turizm alanında yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak anket tekniğinin kullanılıyor olması sonucu desteklemektedir.

Örnekleme alanı olarak en fazla Akdeniz Bölgesi ve veri kaynağı olarak en fazla yöneticiler tercih edilmiştir. Antalya, Mersin gibi ülkenin en önemli turizm destinasyonlarının bu bölgede bulunması ve bölgede bulunan turizm işletme sayılarının fazlalığı nedeniyle en fazla tercih edilen araştırma bölgesi olduğu söylenebilir. Ancak yoğunluklu olarak kültür turlarının yapıldığı önemli miktarda tarihi ve doğal güzeleğe sahip Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri özelinde bir çalışma olmaması dikkat çekicidir. Makalelerde bilgi kaynağı olarak en fazla yöneticilerin tercih edilmesinde yöneticilerin krizle ilgili süreçte karar veren, uygulayan, denetleyen ve kapsamlı bilgiye sahip olan merci olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda kriz yönetim uygulamalarının hayata geçirilmesi ve başarısının sağlanmasında yöneticiler kadar

etkin rol oynayan çalışanlar üzerinde de yeterince çalışma olması mümkün olabilir.

İncelenen makalelerde doğrultusunda sektörde faaliyet gösteren turizm işletmelerine yönelik önerilerden bazıları şunlardır:

- Krizlere karşı duyarlı olan turizm sektöründe işletmelerin krizlere karşı önlem alması ve olabildiğince bu süreçten en az hasarla çıkabilmek için belirli politikalar yürütmesi gerekmektedir (Kalpaklıoğlu, 2010; Göral, 2014). Kriz yönetim sisteminin ve ekiplerinin kurulması, personele eğitimler verilmesi, işletme içi uygulanan politikalar yetersiz kaldığında ise dışarıdan bu konuda danışmanlık hizmetinin alınması planlanabilecek uygulamalardan bazıları olarak sayılabilir.

- Turizm işletmeleri kriz öncesi döneme önem vermeli, kriz sürecinde yaşanabilecek durumlar için kurumsal bir yapıda hareket etmelidir. Bu nokta da işletmelerin turizmin dinamiklerini bilen, öngörü sahibi, deneyimli yöneticiler tarafından yönetilmesi, sivil toplum kuruluşları ve devletin kurumlarıyla da iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir (Kesimli, 2011)

- Kriz dönemlerinde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle turizm işletmeleri öncelikle personel sayısını azaltmayı tercih etmektedir. Ancak işletmelerin kriz dönemlerini başarılı bir şekilde atlatabilmesi için işgücü devir oranlarını özellikle de yönetici seviyesinde minimum düzeyde tutması önemlidir. Bu sayede geçmişte yaşanan krizlerden elde edilen tecrübelerin ileride yaşanması muhtemel krizler için bir rehber olarak kullanılması sağlanabilir, kurum kültürü korunabilir. Ayrıca mevcut personele olası kriz senaryoları ve kriz yönetimi hakkında eğitimler verilmelidir (Çiftçi, 2017).

- Krizlerin fırsata dönüştürülebilmesi için işletmelerin hazırlıklı olması gerekir. Örneğin işlerin normal seyrinde gittiği dönemlerde tek pazara veya sınırlı sayıda aracı kuruluşa bağlı kalmayarak sunulan hizmete yönelik alternatif pazarlar ve araçlar araştırılmalıdır. Bu sayede kriz dönemlerinde işletmelerin hareket alanları daha fazla olacaktır (Köşker, 2017; Aydın ve Doğan, 2020).

- İşletmelerin itibarının ve sadık müşteri profilinin kriz dönemlerinde en önemli güç olduğu unutulmamalı ve bunun devamlılığı için gerekli çalışmalar yürütülmelidir.

- Kriz dönemlerinde birçok işletme maliyetleri azaltmak için hizmet kalitesinden ödün vermektedir (Yıldız ve Durgun, 2010). Ancak bu hatalı bir yaklaşımdır. Müşteri değer önermesinden taviz verilmemeli (Ayaz, 2016), hizmet kalitesi artırılmalı ve yerli ve yabancı turist arasında fark gözetilmemelidir (Köşker, 2017).

- Kriz yönetiminin krizden önce başlayıp sonrasında da devam eden bir süreç olduğu unutulmamalı ve sürecin tüm aşamalarına yönelik bir hazırlık planı oluşturulmalıdır (Seçilmiş ve Sarı, 2010). İşletme içi uygulamalar yetersiz kaldığında ise kriz yönetimi konusunda uzmanlaşmış kişi veya kurumlardan danışmanlık alınması gereksiz bir maliyet olarak düşünülmemeli ve bu konuda profesyonel yardım almaktan kaçınılmamalıdır.

Birçok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında 2010-2023 yılları arasındaki makaleler incelemeye alınmıştır. Bu süre uzatılarak daha kapsamlı bir sonuç elde edilebilecektir. Bir diğer sınırlılık ise çalışmada araştırmacılar tarafından belirlenen parametrelerdir. İleriki çalışmalarda yazar bilgileri, geniş atıf analizi gibi farklı parametreler eklenerek bilgi birikimine katkı sağlanabilir. Turizmde kriz alanında çalışma yapacak olan araştırmacılar için bu çalışma, alanın genel çerçevesini ortaya koyması açısından geniş bir kaynak sunmaktadır. Literatürde kriz alanında yapılan çalışmalarla ilgili boşlukların ortaya konulmasının araştırmacılar açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akıncı, Z., Kayalar, M. ve Demirel, O. N. (2012). Konaklama işletmelerinde kriz yönetimi: yöneticilerin kriz yönetimi yaklaşımına yönelik bir uygulama. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (572), 79-79.
- Al, U. (2008). *Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayaz, N. (2016). Ekonomik krizlerin turizm sektörüne olan etkileri üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59).
- Aydın, B. ve Doğan, M. (2020). Yeni koronavirüs (covıd-19) pandemisinin turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 93-115.
- Bahar, E., Kaya, F. ve Keklik, F. (2011). Konaklama sektöründe krizle mücadele stratejileri. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (6), 83-100.
- Bayazıt, S. (2018). İklim değişikliği ve turizm ilişkisinin Türkiye iç turizmi açısından incelenmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 221-231.

- Bayram, Ö. G. (1998). Atıf verisi (citation data) ve enformetrik yasalar: Türk kütüphanecilik literatüründeki doktora tezleri üzerinde bir uygulama. *Türk Kütüphaneciliği*, 12 (1), 21-32.
- Beirman, D. (2003). *Restoring tourism destinations in crisis*. Australia: Allen & Unwin.
- Bhatt, K., Seabra, C., Kabia, S. K., Ashutosh, K. ve Gangotia, A. (2022). COVID crisis and tourism sustainability: an insightful bibliometric analysis. *Sustainability*, 14(19), 12151.
- Chen, M. H. (2011). The response of hotel performance to international tourism development and crisis events. *International Journal Of Hospitality Management*, 30(1), 200-212.
- Chen, S., Xu, Z., Wang, X. ve Škare, M. (2022). A bibliometric analysis of natural disasters and business management in tourism. *Journal Of Business Economics and Management*, 23(2), 305-326.
- Cro, S. ve Martins, A. M. (2017). Structural breaks in international tourism demand: are they caused by crises or disasters?. *Tourism Management*, 63, 3-9.
- Çeti, B. ve Ünlüönen, K. (2019). Salgın hastalıklar sebebiyle oluşan krizlerin turizm sektörü üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 109-128.
- Çiftçi, G. (2017). Kriz yönetimi uygulamaları: uluslararası bir otelin kriz yönetim planının analizi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 33-45.
- Davras, M. G. ve Aktel, M. (2018). 2015-2016 Krizinin Türkiye turizmüne yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(21), 27-38.
- De Sausmarez, N. (2007). Crisis management, tourism and sustainability: The role of indicators. *Journal Of Sustainable Tourism*, 15(6), 700-714.
- Demiralp, M. (2022). İklim değişikliğinin turizm üzerine etkisi. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(2), 251-272.
- Demirbulat, Ö. G. ve Dinç, N. T. (2017). Sürdürülebilir turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 20-30.

- Dereli, M., Boyacıoğlu, E. Z. ve Terzioğlu, M. K. (2019). İklim değişikliği ve turizm sektörü arasındaki ilişkinin dinamik panel veri analizi ile incelenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1228-1243.
- Diodato, V. P. (1994). *Dictionary of bibliometrics*. Binghamton: Hawthorne Press.
- Evren, S. ve Kozak, N. (2014). Bibliometric analysis of tourism and hospitality related articles published in Turkey. *Anatolia*, 25(1), 61-80.
- Faulkner, B. (2001). Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*, 22(2), 135-147.
- Feichtinger, G., Hartl, R. F., Kort, P. M. ve Novak, A. J. (2001). Terrorism control in the tourism industry. *Journal of Optimization Theory And Applications*, 108(2), 283-296.
- Göçen, Ö. G. S., Yirik, Ş. ve Yılmaz, Y. (2011). Türkiye’de krizler ve krizlerin turizm sektörüne etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 493-509.
- Göral, R. (2014). Turizm sektöründe stratejik kriz yönetimine ilişkin bütünsel bir çerçeve. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 89-101.
- Güreşçi, M. (2020). Covid-19 salgınında Türkiye’de kriz yönetimi iletişimi: T.C. sağlık bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 53-65.
- Hall, C. M. (2010). Crisis events in tourism: Subjects of crisis in tourism. *Current Issues in Tourism*, 13(5), 401-417.
- Henderson, C. J. (1999). Managing the asian financial crisis: tourist attractions in Singapore. *Journal Of Travel Research*, 38(2), 177-181.
- Henderson, C. J. (2016). *Tourism crises: causes, consequences and management*. New York: Routledge
- Jiang, Y., Ritchie, B.W. ve Benckendorff, P. (2019). Bibliometric visualisation: an application in tourism crisis and disaster management research. *Current Issues in Tourism, Taylor & Francis*, 22(16), 1925-1957.
- Kalpaklıoğlu, N. Ü. (2010). Krizlere en hassas sektör turizmde etkin kriz yönetimi. *Journal Of Academic Studies*, 12(44), 139-155.

- Karagiannis, A., Maditinos, Z. ve Vassiliadis, C. (2006). Organizational preparation for crises and disasters in the tourism sector: perceptions and planning of tourist businesses in northern Greece. *Proceedings Of 24th EuroCHRIE Congress*, Thessaloniki
- Kesimli, I. G. (2011). Turizm perspektifinden politik krizlerin ekonomiye yansımaları. *EJOVOC (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 1(1), 25-42.
- Kiper, V. O., Saraç, Ö., Çolak, O. ve Batman, O. (2020). COVID-19 salgınıyla oluşan krizlerin turizm faaliyetleri üzerindeki etkilerinin turizm akademisyenleri tarafından değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(43), 527-551.
- Kozak, N., ve Kozak, M. (Eds.). (2019). *Tourist destination management: Instruments, products, and case studies*. Springer.
- Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (62), 216-230.
- Maditinos, Z. ve Vassiliadis, C. (2008). Crises and disasters in tourism industry: happen locally, affect globally in management of international business and economics systems, *MIBES Conference*, 67-76
- McKercher, B. ve Hui, E. L. (2004). Terrorism, economic uncertainty and outbound travel from Hong Kong. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 15(2-3), 99-115.
- Morrison, A. M., Lehto, X. Y. ve Day, G. J. (2018). *The tourism system*. (8th ed.). Kendall Hunt Publishing.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm ekonomisi*. İzmir: Ofset Ticaret Matbaacılık
- Özel, Ç. H. ve Kozak, N. (2012). Turizm pazarlaması alanının bibliyometrik profili (2000-2010) ve bir atıf analizi çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (4), 715- 733.
- Özhasar, Y. (2021). Turizm alanında yazılmış kriz ve kriz yönetimi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, *Journal Of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 4(2), 295-305
- Pearson, C. M. ve Mitroff, I. I. (1993). From crisis prone to crisis prepared: a framework for crisis management, *Academy Of Management Executive*, 7(1), 48-59

- Pearson, C.M. ve Clair, J. A. (1998). Reframing crisis management, *Academy Of Management Review*, 23(1), 59-76.
- Pfarr, C. ve Hosie, P. J. (2008). Crisis management in tourism: preparing for recovery. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 23(2-4), 249-264.
- Pfarr, C. (2009). Crisis management in tourism: a review of the emergent literature. *Crisis Management in The Tourism Industry: Beating The Odds* (37-52). England: Ashgate.
- Polat, H. ve Seyfi, M. (2023). Research trends towards crisis management in social sciences: A bibliometric analysis. *Journal Of Contingencies and Crisis Management*, 31(4), 890-904.
- Ritchie, B. W. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*, 25(6), 669-683.
- Ritchie, B. W., Crotts, J. C., Zehrer, A. ve Volsky, G. T. (2014). Understanding the effects of a tourism crisis: the impact of the BP oil spill on regional lodging demand. *Journal Of Travel Research*, 53(1), 12-25.
- Ritchie, B. W. ve Jiang, Y. (2019). A Review of research on tourism risk, crisis and disaster management: launching the annals of tourism research curated collection on tourism risk, crisis and disaster management. *Annals Of Tourism Research*, 79, 102812.
- Roux-Dufort, C. (2007). Is crisis management (only) a management of exceptions?. *Journal Of Contingencies and Crisis Management*, 15(2), 105-114.
- Sampaio, C., Farinha, L., Sebastião, J. R. ve Fernandes, A. (2023). Tourism industry at times of crisis: a bibliometric approach and research agenda. *Journal Of Hospitality and Tourism Insights*, 6(4), 1464-1484.
- Sawalha, I. H. S., Jraisat, L. E. ve Al-Qudah, K. A. (2013). Crisis and disaster management in Jordanian hotels: practices and cultural considerations. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 22(3), 210-228.
- Seçilmiş, S. ve Sarı, Y. (2010). Kriz dönemlerinde konaklama işletmelerinin kriz yönetimi uygulamaları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 501-520.
- Seymour, M. ve Moore, S. (2000). *Effective crisis management: worldwide principles and practice*, London: Cassell.

- Shukor, S. A., Salikin, N., Bustamam, U. S. A., Anwar, I. F. ve Nordin, S. N. (2023). Crisis management: A bibliometric analysis. *Journal Of Muamalat and Islamic Finance Research*, 20(1), 64-78.
- Sönmez, S. F. (1994). *Managing tourism crises*. Clemson University.
- Sönmez, S. F., Apostolopoulos, Y. ve Tarlow, P. (1999). Tourism in crisis: managing the effects of terrorism. *Journal Of Travel Research*, 38(1), 13-18.
- Sürme, M., Olcay, A. ve Karaçıl, G. (2018). Helal turizm alanının bibliyometrik profili. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 389-408.
- Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist rehberliği alanının bibliyometrik profili: ulusal turizm kongreleri bildirileri, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), 213-234.
- Şakar Denктаş, G. ve Cerit, A. G. (2013). Uluslararası alan indekslerinde Türkiye pazarlama yazını: bibliyometrik analizler ve nitel bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (4), 37-62.
- Torrington, D., Weightman, J. ve Johns, K. (1994). *Effective management. people and organization*. Englewood Cliffs: Prentice Hall Inc
- Tüz, M. V. (1996). *Kriz döneminde işletme yönetimi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Ulu, S. ve Akdağ, M. (2015). Dergilerde yayınlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili: Selçuk iletişim örneği. *Selçuk İletişim*, 9 (1), 5-21.
- Yıldız, Z. ve Durgun, A. (2010). 2008 Küresel ekonomik krizi ve turizm sektörü üzerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(1), 1-5.
- Walle, A. H. (1997). Quantitative versus qualitative tourism research. *Annals Of Tourism Research*, 24(3), 524-536.
- World Travel & Tourism Council. (2023). Economic impact. <https://www.wttc.org/economic-impact/> (Erişim Tarihi: 11.11.2023)

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedirler. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Bibliometric Analysis of Articles Published on the Crisis in Tourism

Extended Abstract

1. Introduction

The tourism industry, while being an important sector in the economies of countries, can also be profoundly affected, either directly or indirectly, by adversities such as disasters, crises, and catastrophes. This issue is particularly sensitive for developing countries like Turkey. Therefore, the existence of academic studies examining this topic is of great importance. It is believed that the review and analysis of such studies will contribute to the field. The primary aim of this study is to conduct a detailed analysis of studies that address the issue of crises in the tourism sector within the national literature. It aims to conduct a bibliometric analysis of articles related to crises in the national tourism literature within various parameters. In line with these objectives, a literature review on crises in the tourism sector between the years 2010 and 2023 is conducted using selected keywords, followed by analyses based on predetermined parameters.

2. Method

Within the scope of the study, articles on crises in the national tourism literature between 2010 and 2023 were examined. Since monitoring and evaluating scientific developments is an important factor (Bayram, 1998, p.23), only articles were included in the evaluation. The articles were accessed between August 1, 2023, and August 30, 2023, through the ULAKBİM and Google Scholar databases, and a total of 65 articles were reached online. It was deemed appropriate to examine all the articles accessed as part of the research. In the search for articles to be included in the bibliometric analysis, keywords such as "crisis or crisis management," "tourism or tourist or destination or accommodation business or travel business" were used. To present the bibliometric profile of the articles, parameters such as "year of publication," "number of authors," "source usage," "subject studied," "research design," "sample region," "sample size," "data collection method," "target population," and "data analysis method" were identified, and the articles were examined based on these parameters.

3. Results and Discussion

As a result of the examination of the articles, it was observed that the highest number of articles were published between 2019 and 2020, with most being co-authored by two individuals, while the least number were authored by four or more. When the sources used were examined, it was found that the use of Turkish and foreign sources was almost equal. Another noteworthy point in the study is that three of the articles did not use any foreign sources, while one article did not include any Turkish sources.

According to the citation analysis, studies focusing on the effects of COVID-19 and pandemics received the most citations. When examined based on the topics covered, crisis management practices and strategies, which are crucial factors determining the success of businesses before, during, and after crises (Bahar, Kaya, and Keklik, 2011), were among the most frequently discussed subjects. Furthermore, it was found that the articles primarily addressed national economic crises rather than the financial crises experienced by individual businesses.

Another notable aspect in the literature is that certain events were not considered within the scope of the "crisis" concept. For instance, while climate change is a heavily studied topic in the literature (Bayazıt, 2018; Dereli, Boyacıoğlu, and Terzioğlu, 2019; Demiralp, 2022), it is

interesting that it is not labeled as a 'crisis.' The reason for this may be the lack of understanding of the crisis concept, the failure to recognize the critical threshold at which events can be evaluated as crises, or the belief that this threshold has not been crossed.

In terms of the sample area, the Mediterranean region was the most commonly selected, and managers were the most frequently chosen data sources. This preference is likely due to the fact that some of the country's most important tourism destinations, such as Antalya and Mersin, are located in this region, and the large number of tourism businesses there.

4. Conclusion

Some of the recommendations for tourism businesses operating in the sector based on the articles examined are as follows:

- In the tourism sector, which is sensitive to crises, businesses need to take precautions against crises and implement specific policies to minimize the damage and navigate the process with as little harm as possible.
- Tourism businesses should focus on the pre-crisis period and operate within a structured framework to address potential situations during the crisis.
- During economic difficulties caused by crises, tourism businesses often opt to reduce their workforce. However, to successfully overcome crisis periods, it is crucial to keep employee turnover, particularly at the managerial level, to a minimum. This allows the experience gained from past crises to serve as a guide for potential future crises, helps preserve organizational culture, and ensures that current staff are trained on potential crisis scenarios and crisis management (Çiftçi, 2017).
- To turn crises into opportunities, businesses must be prepared. For instance, during normal business periods, companies should explore alternative markets and intermediaries for their services, rather than relying solely on a single market or a limited number of intermediaries. This will provide businesses with greater flexibility during crisis periods (Köşker, 2017; Aydın and Doğan, 2020).
- It should be remembered that a business's reputation and loyal customer base are the most critical assets during crises, and necessary efforts should be made to maintain them.
- Many businesses reduce service quality to cut costs during crisis periods (Yıldız and Durgun, 2010). However, this is a flawed approach. Customer value propositions should not be compromised (Ayaz, 2016), service quality should be enhanced, and no distinction should be made between domestic and foreign tourists (Köşker, 2017).
- It should be remembered that crisis management is a process that begins before the crisis and continues after it. Therefore, a preparation plan covering all phases of the process should be developed (Seçilmiş and Sarı, 2010).

Like many studies, this research has certain limitations. This study examined articles published between 2010 and 2023. Extending this period could yield more comprehensive results.